

Asiantuntijalausunto eduskunnan sivistysvaliokunnalle

17.10.2023

Laatija: Urheiluopistot ry
Puheenjohtaja Petri Jakonen
petri.jakonen@eerikkila.fi
Pääsihteeri Eerika Laalo-Häikiö
eerika.laalo-haikio@urheiluopistot.fi

Vastaanottaja: Eduskunnan sivistysvaliokunta
siv@eduskunta.fi

Urheiluopistot ry:n asiantuntijalausunto eduskunnan sivistysvaliokunnalle

Viitteet:

- HE 41/2023 vp Hallituksen esitys eduskunnalle valtion talousarvioksi vuodelle 2024
- VNS 1/2023 vp Valtioneuvoston selonteko julkisen talouden suunnitelmasta vuosille 2024–2027

Yleisesti valtion talousarviosta ja tulevaisuuden talousnäkymistä

UKK-instituutin tutkimusten mukaan liikkumattomuus aiheuttaa yhteiskunnalle vuosittain yli kolmen miljardin euron kustannukset. Aivan erityisen huolissaan tulee olla lasten ja nuorten vähäisestä liikkumisesta. Pääministeri Orpon hallitusohjelmassa liikunnallisen elämäntavan edistäminen on nostettu ensi kertaa mittavasti Suomen tulevaisuuden kannalta ratkaistavaksi teemaksi. Jokainen liikuntaan ja urheiluun investoitu euro maksaa itsensä moninkertaisesti takaisin.

Urheiluopistot toteuttavat lakisääteistä tehtäväänsä yhdessätoista valtakunnallisessa liikunnan koulutuskeskuksessa. Toiminnallaan urheiluopistot toteuttavat hallitusohjelman liikunta- ja koulutuspoliittisia tavoitteita. Suunnitellut pitkäaikaiset rahoitusleikkaukset vaikeuttavat urheiluopistojen lakisääteisen toiminnan toteuttamista. Tästä syystä leikkausten taso tulee pitää maltillisena osana julkisen talouden tasapainottamistoimenpiteitä. Pidemmällä aikavälillä urheiluopistojen rahoitusta tulee vahvistaa.

Urheiluopistot muodostavat suomalaisen yhteiskunnan laajimman liikunnan, huippu-urheilun ja kansalaisten liikuttamisen osaamisyhteisön. Tämä on kansainvälisestikin mitattuna ainutlaatuinen urheilun ja liikunnan osaamisyhteisö ja olosuhteiden keskittymä. Verkoston toiminnan peruspilarit ovat liikunta-alan ammatillinen ja vapaan sivistystyön koulutus, valmennuskeskustoiminta sekä muu palvelutoiminta. Pedagoginen osaaminen, olosuhteet ja resurssit tekevät urheiluopistoverkostosta Suomen suurimman liikunta-alan osaamiskeskittymän.

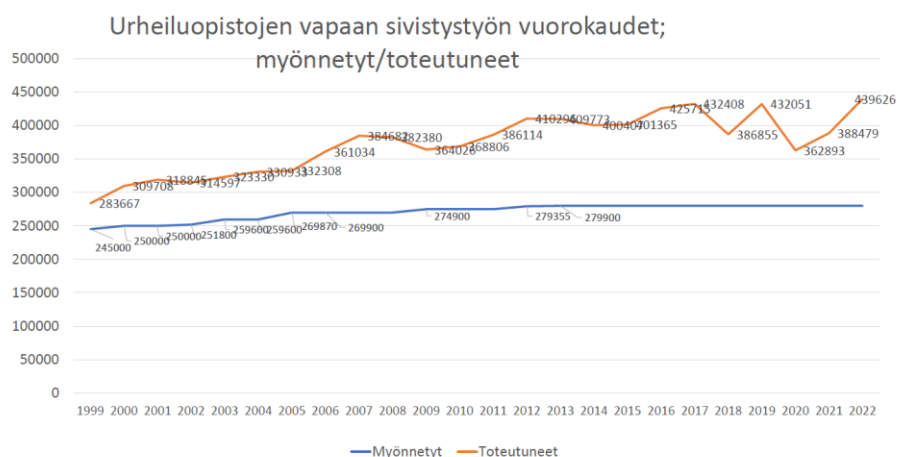
Urheiluopistoissa työskentelee yli 1000 henkilöä, joista yli puolet liikunnan ja urheilun pedagogisissa tehtävissä ja asiantuntijoina. Asiakaskäyntejä opistoilla on noin 1,4 miljoonaa, joista yli puolet on lapsia ja nuoria.

Suomen urheiluopistojen aluetaloudelliset vaikutukset -tutkimuksessa vuonna 2020 (Nikander, Haapamäki & Tuominen-Thuesen, 2020) selvitettiin opistojen aluetaloudelliset vaikutukset maakunnittain. Tutkimuksen mukaan urheiluopistoilla on positiivinen vaikutus sijaintimaakuntiansa bruttokansantuotteeseen, työllisyyteen, yksityiseen kulutukseen, työtuloihin ja kuntien verotuloihin. Tutkimuksen tulokset osoittivat yhdenmukaisesti, että jokainen urheiluopisto edistää oman sijaintimaakuntansa BKT:tä liikevaihtoaan enemmän, vähintään 1,4-kertaisesti. Lisäksi urheiluopistojen toiminnalla on työllisyysvaikutuksia, jotka kohdistuvat toimintaa laajemmin eri aloille. (Liikunnan koulutuskeskusten arviointi, Owl Group Oy, Valtion liikuntaneuvoston julkaisu 2022:3).

Vapaa sivistystyö

Valtion talousarvioon 2024 on kirjattu, että vapaalla sivistystyöllä on tärkeä merkitys harastamisessa ja osaamisen kasvattamisessa.

Tärkeästä merkityksestä huolimatta liikunnan koulutuskeskusten vapaan sivistystyön valtionosuuksia leikataan -1 122 000 eurolla vuonna 2024, joka on noin 23 500 VST-vuorokautta vähemmän kuin edellisenä vuonna. Vuosina 1999-2022 urheiluopistot ovat saaneet VST-valtionosuuksia 6 498 625 vuorokauteen, mutta samaan aikaan ne ovat tuottaneet 8 950 298 vuorokautta; toisin sanoen 2 451 673 vuorokautta enemmän kuin mitä VST-valtionosuuksia on saatu, keskiarvona 102 153 vuorokautta/vuosi (kuva alla, lähde: <https://vos.opi.fi/>). Ero on kasvanut ajan myötä eli avustettavien vuorokausien määrä ei ole pysynyt kehityksen vauhdissa. Urheiluopistot ovat tuottaneet omarahoitteisesti 27,4% vapaan sivistystyön toiminnasta, rahassa lähes 120-150 miljoonaa euroa. Samaa aikaan vuorokauden yksikköhinta ei ole seurannut kustannusten kehitystä: vuodesta 2010 vuoteen 2022 elinkustannusindeksi on kasvanut 23,4% ja yksikköhinta on vastaavana aikana noussut 4,82%.

Hallitusohjelmaan on kirjattu -1,5 miljoonan euron leikkaus liikunnan koulutuskeskusten VST-valtionosuuksiin, jolloin tuettavien vuorokausien määrä laskisi pysyvästi alemmalle tasolle. Edellä mainittujen perustelujen mukaisesti tarve suoritelmien kasvattamiselle on ilmeinen. Mikäli vapaan sivistystyön valtionosuudet laskevat entisestään, tulee se vaikuttamaan heikentävästi urheiluopistojen mahdollisuuksiin tukea liikunnallisen elämäntavan syntymistä eri ikäluokissa ja seuratoiminnan yhdenvertaisia ja tasa-arvoisia lasten ja nuorten harrastusmahdollisuuksia. VST-toimintaan kohdistetut leikkaukset eivät tue tavoitetta pitää vapaan sivistystyön perusta vahvana sekä toimintakykyisenä, ja saattavat vaikuttaa myös työpaikkojen vähentymiseen urheiluopistoissa.

Yhteenveto VST-leikkausten vaikutuksista liikunnan koulutuskeskuksiin:

- VST-valtionosuuksien leikkaus vaikuttaa erityisesti lasten ja nuorten liikunnan harrastamiseen nostamalla osallistumiskustannuksia: yli puolet urheiluopistojen VST-kävijöistä on lapsia ja nuoria
- Liikunnan koulutuskeskusten lakisääteisen tehtävän toteuttaminen vaikeutuu: koulutuksen laatu tulee taata ja kehitystyötä on pystyttävä tekemään muuttuvassa toimintaympäristössä
- Urheiluopistot tuottavat tuettua määrää enemmän vuorokausia: tarve on suurempaan tukeen, ei leikkauksiin
- Opistojen toimintakustannukset ovat nousseet yleisen inflaatiokehityksen mukaisesti: hintoihin kohdistuu korotuspaineita ilman leikkauksiakin, jotta urheiluopistot voivat toteuttaa taloudellisesti elinvoimaista ja vastuullista toimintaa
- Kasvavalla omalla palvelutarjonnalla mahdollistetaan urheiluopistojen tulevaisuuden investoinnit: liikunnan ja urheilun olosuhteiden ylläpito ja rakentaminen vaatii investointeja
- Asiantuntijuus on varmistettava: VST-leikkaukset aiheuttavat sopeuttamistarvetta sekä mahdollisia muutosneuvotteluja ja irtisanomisia

Suomi liikkeelle -ohjelma

Julkisen talouden suunnitelmassa on kirjattu OKM:n hallinnonalalle mittavia säästötoimenpiteitä, jotka kohdistuvat myös liikuntaan ja urheiluun; hallitusohjelman mukaisesti valtionavustusten tasoa alennetaan asteittain 10 milj. euroa v. 2024, 25 milj. euroa v. 2025, 50 milj. euroa v. 2026 ja 125 milj. euroa vuodesta 2027 lukien. Leikkaus vaikuttaa oleellisesti liikunnan ja urheilun toimintamahdollisuuksiin.

Pääministeri Orpon hallitusohjelmassa kirjatun Suomi liikkeelle -ohjelman tavoitteena on kääntää liikkuminen kasvuun joka ikäluokassa. Ohjelmalle on myönnetty 20 miljoona euroa vuosittain, josta suunnitelman mukaan yli puolet kohdistuisi kuntatalouteen avustuksina. Lisäpanostus liikkumisen lisäämiseen on tervetullut, mutta haasteen kokoluokkaan nähden panostus on vaatimaton samalla, kun liikuntatoimijoilta leikataan toiminta-avustuksia, vapaan sivistystyön liikuntaan ja urheiluun kohdennettuja vuorokausia vähennetään sekä

liikunnan verotusta kiristetään. Toimenpiteet liikkumattomuuden pandemian taklaamiseksi tulee nostaa samalla tasolle kuin ilmastomuutoksen toimenpiteet.

Urheiluopistoverkosto on valmis tarttumaan haasteeseen, jolla taklataan suomalaista yhteiskuntaa uhkaava liikkumattomuuden pandemia. Yhteiskunta tulee tarvitsemaan tulevaisuudessa enemmän liikunnan ammattilaisia, kuten esimerkiksi valmentajia, liikunnanohjaajia ja liikuntapaikkamestareita. Tähän lakisääteiseen työhön tulee liikunnan koulutuskeskuksille turvata riittävä rahoitus.

Urheiluopistot voivat omalla osaamisellaan olla mukana Suomi liikkeellä -ohjelmassa useampien toimenpidekokonaisuuksien osalta, muun muassa liikuntaosaamisen vahvistamisessa eri koulutusaloilla, elintapaohjauksen ja liikuntaneuvonnan vahvistamisessa kunnissa ja hyvinvointialueilla, perheiden liikunnan edistämisessä sekä liikunta-alan yrittäjien kouluttamisessa.

Yhteenveto Suomi liikkeelle -ohjelmasta liikunnan koulutuskeskusten osalta:

- Liikunnan koulutuskeskukset ovat lakisääteisiä toimijoita: liikunta-alan ammattilaisten koulustoitintaan tulee varmistaa riittävät resurssit
- Liikunnan koulutuskeskusten tulee olla osana Suomi liikkeelle -ohjelman toimeenpanoa: opistojen rooli tulee määritellä toimeenpanossa sekä kohdentaa niille resursseja ohjelman budjetista

Koulutuksen tasa-arvo

Urheiluopistoilla on vastuu liikunta-alan ammatillisen koulutuksen järjestämisestä Suomessa. Vapaan sivistystyön koulutusten lisäksi valtakunnallinen verkosto tarjoaa erilaisia tutkintoon johtavia perus- ja ammattikoulutuksia. Yhteistyötä tehdään tiivisti työelämän ja työnantajien kanssa. Valtakunnallinen verkosto mahdollistaa opiskelun ympäri Suomea pitäen maakunnat elinvoimaisina. Ruotsin kielellä voi opiskella Solvallon Urheiluopistossa. Ammatillisen koulutuksen yhteistyötä on myös laajennettu eri koulutustahojen kanssa mahdollistaen opiskelu paremmin myös kasvukeskuksissa. Pääosin opiskelu on edelleen internaatiopiskelua, joka on perustutkinto-opiskelijoiden parissa suosittua.

Liikunta-ala on vetovoimainen opiskelupolku: valtion liikuntaneuvoston selvityksen (2022) mukaan maaliskuussa 2022 liikunnan koulutuskeskuksissa opiskeli 2 823 henkilöä, uusia opiskelijoita koulutuskeskuksissa oli yhteensä 1 095 ja tutkinnon suorittaneita 1 044. Valmistuessaan liikunta-alan asiantuntijat sijoittuvat yrityksiin, yhdistyksiin, kuntiin tai toimivat yrittäjinä. Liikunta-alan ammattilaisilla on merkittävä vaikutus liikunnan harrastamiseen sekä liikunnallisen elämäntavan edistämiseen. Heidän asiantuntemustaan tulisi käyttää entistä enemmän hyväksi hallitusohjelman liikkumistavoitteiden saavuttamiseksi.

Yhteenveto koulutuksen tasa-arvosta liikunnan koulutuskeskusten osalta:

- Liikunnan koulutuskeskusten järjestämisluvut tulee tulevaisuudessa varmistaa: ai-
nutlaatuinen toimintaverkosto huippuolosuhteineen mahdollistaa opiskelun koko
Suomessa, verkosto on reagoinut muuttuvaan toimintaympäristöön laajentamalla
yhteistyötä eri koulutustahojen kanssa
- Ammatillisen koulutuksen resursseja tulee vahvistaa: liikunnallisen elämäntavan
edistämisen näkökulmasta tarvitaan entistä enemmän osaamista yhteiskunnan eri
aloilla, urheiluopistojen osaamista tulisi hyödyntää entistä laajemmin

Helsingissä 17.10.2023

Petri Jakonen
puheenjohtaja
Urheiluopistot ry

Eerika Laalo-Häikiö
pääsihteeri
Urheiluopistot ry